

על הפילוסופיה של שמירוס, איש רחביה

הכלל דד

והי טכניקה שפותחה במילחמת העולם השנייה: כשהכיתה הסתערה על יעד המוקף בגדרתיל, רץ חייל אחד בראש ומשכיב את עצמו על הגדר. חבריו דורכים על גופו ורצים קדימה. האיש שוכב על הדוקרנים ויודע שהוא איפשר לאחרים להסתער ולכבוש.

תפקיד לא-נעים. תפקיד כפוי-טובה.
זהו תפקידם של הנביאים, החלוצים. הם פותחים את הדרך לבאים אחריהם. עליהם דורכים. לאיחוח הם הנרגים. בחיים הפוליטיים, זהו תפקיד כפוי-טובה שיבצעו. מי שאי-מר את הדברים לפני כולם, מי שמגלה את האמיתות החדשות, אינו יכול להיות פופולרי. הוא הופך יעד לשינאה. ההגיון אומר ששינאה זו תתחלף בכוא היום בהערצה. אבל במציאות אין זה קורה כך, לרוב. האיש השנוא נשאר שנוא גם אחרי שהוכחה צדיקותו, ויתכן שהשינאה אליו גוברת עוד יותר. קודם כל, מפני שאז כבר נשכח מה גרם לשינאה, ורק השינאה עצמה נשארת. ומי שהלכו בעיקבותיו בחיסוס, כאשר זה כבר לא היה מסוכן, אינם יכולים לסלוח לאיש שהלך בראש והעז.

תות המקובלות, הבטוחות, המוסכמות. הם תובעים לשנות כיוון. אנשים המעוררים בהכרח שינאה, זעם, מפני שהם מערערים את הביטחון העצמי של החברה, המתנהלת לה על פי המוסכמות המקובלות. משה בן-עמרם. גליליאו גליליי. קארל מרקס. תיאודור הרצל.

אם המסר אשר בניהם הוא, "נכון" — נכון מסני שהוא מותאים ל"רוח הזמן", מסני שהוא נותן את המענה הנכון לאתגרים חדשים, מסני שהוא מספק

יש גם דבר אינו משתנה, קובע הפילוסוף משכונת רחביה. הערבים נשארים ערבים. היהודים נשארים יהודים. והיום נשארים יום.
אינני יודע אם בנימנסיה העברית בבאיליטוסק למד הנער יצחק יורניצקי על פילוסוף יווני בשם הראקליטוס, שחי בערך בימי עזרא ונחמיה.
פאנטה ריי! אמר הראקליטוס. הכל זורם! הכל משתנה כל העת!
הנה כי כן, יש שתי תפיסות: הפילוסוף הראקליי-מוס מכאן, הפילוסוף שמירוס מכאן.

אם זהו תפקידו של הנביא, החלוץ, הרי תפקידו של הפוליי-טיקאי שונה לגמרי.
הפוליטיקאי המיקצועי עוסק במלאכת השילטון, מלאכה ככל מלאכה אחרת. כמו נגר. כמו מנהל-מכירות. כמו מוכר-חמוצים. כמו שחקן-קולנוע.
הפוליטיקאי צריך להיבחר, ואחרי שנבחר הוא צריך להיבחר מחדש. (כך זה במישטר הדמוקרטי, וזה לא שונה כליכך גם במישטרים אחרים.) כדי להיבחר, הוא צריך למצוא חן בעיני הבוחרים. הוא צריך להגיד לבוחרים מה שהם רוצים לשמוע. והם רוצים לשמוע את הדברים הישנים, המוכרים, הידועים.

עצם מהות התפקיד מונעת מבעליו לכת בראש, להשמיע אמיתות חדשות לגמרי. הוא יכול להגיד דברים, "חדשים" רק אחרי שהם כבר הפכו מוסכמים ומקובלים על הרבים.

אין זה תפקיד מיותר. הרי מישוה מוכרח לבוא בסוף, אחרי שדעת-הקהל השתנתה, ולתרגם את ההחלטה הציבורית המעורפת לת לשפה של עובדות פוליטיות, לתוצאות של בחירות, להחל-טות של פרלמנט, למעשים של ממשלה.

זהו הגיבוי של הפוליטיקאי. הוא משלים את התהי-ליך שבו פתח הנביא.

משוררים וסופרים נמשכים בריעבר אל דמותו של הנביא, ומפארים אותו. אין הם נמשכים אל הדמות האפורה של הפוליטי-קאי. הנביא הוא דמות הירוואית, טראגית, רומנטית. בפיו אמיתות גדולות, וגורלו מלהיב ומסעיר. ואילו הפוליטיקאי הוא בדרך-כלל דמות אפורה, משעממת, המשמיעה קיתונות של מילים בנאליות.

אולם הנביא והפוליטיקאי שייכים שניהם לאותו התהליך, בשני קצותיו.

צרכים חדשים, נקלט המסר שלהם בהדרגה. מאור בהדרגה.

יכול להיות שהנביא נשרף על מוקד, נצלב, נורה, נרדף עד שהתמוטט ונכחד. אם המסר שלו היה נכון ונקלט, הוא מתחיל לנבט כלבנות של רבים וטובים.
תחילה באים האקטיביסטים, הפעילים, המפנינים. הם מפלטים את הדרך ברחוב, מתנגשים עם שומרי התפיסות הישנות, מסתכ-נים בכזו וכחרם.
בהדרגה באים אחרים, אנשי-הרוב, תחילה כהיסוס ואחרי-כך בהחלטיות. הסקרים משתנים. הלהקה מצטרפת.

כשלב מסוים באים הטרמפיסטים, הקארייריסטים בעלי החוש המפותח, המרגישים שזהו גל העתיד.

לבסוף, תמיד לבסוף, באים הפוליטיקאים.

יש משהו מדהים כפסחות התפיסות של שמיר.
הרי הוא יכול היה לקום ולהכריז: אמריקאים נשארים אמרי-קאים. רוסים נשארים רוסים. והפצצה הגרעינית נשארת פצצה גרעינית.

אין גורבאצ'וב. לא היה רגן. הכל נשאר כפי שהיה לפני 10 שנים. סטאלין חי וקיים.

ומרוע להסתפק בהכללות לגבי ימינו? לפי תורת שמיר, שום דבר לא השתנה באפלי השנים האחרונות. הכל רוצים להשמיד את היהודים. תמיד. בכל עת. בכל מקום.

רומאים נשארים רומאים. יהודים נשארים יהודים. חורבן המיקד-רש נשאר חורבן המיקד-רש.

אז: מצרים נשארים מצרים. ישראלים נשארים ישראלים. הרי-אור נשאר הירווא. המכה ה-11 כבר ממתינה לפרעה הרשע. אין זו סתם תפיסה פרימיטיבית. יש כאן החלטה מודעת לפרוש מן העולם, מן המציאות המשתנה בלא-הרהף. שמש בניבוען דום. לא לכמה שעות של קרב. לנצח-נצחים.

פאנטה ריי? לא ולא! שום דבר אינו זורם. שום דבר אינו משתנה. אנחנו, שלישה וחצי מיליון ישראלים, עוצרים את העולם.

בל הכל זורם. הישראלים אינם יכולים לעצור את העולם, לבגלל סיבה פשוטה: הישראלים עצמם משתנים בלי הרף. אותו כוח מיסטי ומיסתורי, שאנו רגילים לקרוא לו "דעת-הקהל", אינו עומד דום אף לרגע. הוא משתנה בלי הרף, והוא משנה את הכיוון שלו לעיתים קררי-בתי.

והרי תופעה מרתקת ביותר. איך משתנה דעת-הקהל? איך זה מתבצע כפועל? מי מחליט? איך זה מוחלט?

מדענים רבים עוסקים בחקירת תופעות כאלה בטבע. להקה של ציפורים בשמיים עפו: כטור צבאי, בקו ישר. פתאום היא משנה את כיוונה. איך? האם יש מפקד? האם מועברות פקודות? יש מחקר על סוג מסויים של עופות, שאצלם זה פועל כך: הטור כולו מתקדם בכיוון מסויים. לפתע מחליטה ציפור אחת לשנות כיוון. היא עפה הצידה. כמה ציפורים מצטרפות אליה. קבוצה זו מתרחקת מן הלהקה העיקרית. ואז קורה אחת מן השתיים: או שהלהקה כולה מצטרפת ומשנה את הכיוון שלה, או שהלהקה ממשיכה בדרכה הקודמת, ואז גם הפורשים חוזרים אליה, עד לניסיון הבא.

משנה כזה קורה גם בחברה האנושית.

תמיד, ככל חברה, יש אנשים המחפשים כיוון חדש. רוב הניסי-ינות נכשלים ונשכחים. מדי פעם מצליח ניסיון כזה, והחברה כולה משנה כיוון.
מתי זה קורה? כאשר צעות בעיות חדשות, שאין להן פיתרון בדרך הקודמת. אתגר חדש התובע מענה חדש. אלף ואחת השפעות משנות את רוח החברה.

זהו תמיד תהליך מרתק. זה מרתק שיבצעו באי-שר זה קורה בחברה שלך, כאן ועכשיו.

א תמיד התחומים ביניהם כה ברורים. אנוור אלסאדאת — מה הוא היה? נביא? פוליטיקאי?

היו במצריים אנשים שקדמו לו בהרבה, שפעלו במחצית למען השלום, שהעזו ופירסמו ספרים על הצורך בשלום עם ישראל, שסיכנו את עצמם. הכרתי אחדים מהם והערצתי אותם. סאדאת, פוליטיקאי משיכמו ומעלה, חש כי דעת-הקהל המצרית מוכנה לשלום, חפצה בשלום. אחרי שצליחת-התעלה החזירה למצרים את גאווה, הם השתוקקו לדרך חדשה. כל מי שהיה בקאהיר בימים הראשונים אחרי שובו של סאדאת מירושלים, כל מי שחזה בהתפרצות האיריה של שימחה והתלהבות, יודע שסאדאת ביטא את משאלת לב עמו. אך מכיוון שהיה בו גם משהו מדמות הנביא, מיר קדימה ושלום בחייו.

גם מנחם בגין היה פוליטיקאי. גם הוא היה פוליטיקאי בלתי-רגיל, משיכמו ומעלה. הוא חש שעם-ישראל מוכן להיעתר ליוזמת-השלום המצרית, שלא איכפת לו להחזיר את סיני כולה, על משאביה ומתגנליה.

בגין לא יצר דעת-קהל זו. זאת עשו אחרים. אבל היתה לו הגדולה הדרושה כדי להבחין בכך לפני עמי-תיו, ולקבל את החלטות האמיצות שהיו דרושות. העם הלך אחריו והוא הלך אחרי העם.

ה יתה לי הוכות לעקוב מקרוב אחרי תהליך כזה בקרב הפלס-טינים, במשך 15 השנים האחרונות. זה היה מרתק.

בראש הלכו הנביאים, החלוצים. סעיד מאמני, עיר-צאם אל-סרטאווי ואחרים. אנשים שונים זה מזה, אך כולם בעלי מימד הירוואי.
(המשך בעמוד 18)